

Будько О. В.

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів та обліку
Дніпровського державного технічного університету*

Губський Ю. Г.

*старший викладач кафедри фінансів та обліку
Дніпровського державного технічного університету*

Budko Oksana

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Finance and Accounting
Dnipro State Technical University*

Gubskiy Yurii

*Senior Lecturer of Finance and Accounting Department,
Dnipro State Technical University*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

Анотація. У статті розкрито необхідність чіткої організації аналізу грошових потоків бюджетних установ. Запропоновано етапи аналізу грошових потоків, які забезпечать об'єктивне оцінювання стану й доцільності використання грошових коштів. Визначено мету та завдання аналізу грошових потоків. У межах етапів визначено методи та прийоми економічного аналізу, які доцільно використовувати для аналізу грошових коштів бюджетної установи. Зазначено джерела аналізу грошових потоків, які включають первинні документи, облікові реєстри, а також бюджетну та фінансову звітність. Визначено напрями аналізу, застосування яких забезпечує оцінювання наявності, руху та ефективності використання грошових коштів бюджетної установи. Крім традиційного аналізу, запропоновано використовувати коефіцієнти фінансового аналізу, адаптовані до особливостей діяльності бюджетних установ.

Ключові слова: грошові потоки, грошові кошти, методи аналізу, напрями аналізу, джерела аналізу, економічний аналіз.

Вступ та постановка проблеми. Бюджетні установи є невід'ємною ланкою господарського механізму держави. Їх формування та функціонування забезпечують виконання державою своїх функцій. Ефективне управління бюджетною установою, що забезпечує цільове використання бюджетних коштів, а також визначення резервів ефективності їх використання можливе за умови створення ефективної системи обліково-аналітичного забезпечення управління суб'єктом державного сектору. Розроблено та впроваджено Стратегію модернізації системи бухгалтерського обліку [1] та національні стандарти (положення) бухгалтерського обліку в державному секторі (НП(С)БОДС), що забезпечили створення надійної бази для здійснення аналізу діяльності бюджетних установ. Водночас особливості формування та мети функціонування вказують на необхідність їх урахування під час здійснення аналітичного оцінювання процесів, які відбуваються у ході діяльності бюджетної установи. Одним з важливих напрямів економічного аналізу в бюджетних установах є аналіз грошових потоків, методика якого потребує поглиблення та конкретизації кроків щодо її здійснення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам теорії та методики економічного аналізу загалом приділяється достатня увага з боку як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Проте питання, пов'язані зі здійсненням аналізу в бюджетних установах, недостатньо опрацьовані. Проблеми формування та функціонування бюджетних установ, а також аналізу їх діяльності вирішували такі науковці, як М.А. Болух [4], А.П. Заросило [4], Л.Г. Кемарська [5], Т.А. Кумченко [7], С.О. Левицька [6], К.О. Назарова [7], Т.В. Чередниченко [8]. Водночас методика аналізу грошових потоків бюджетної установи потребує визна-

чення чітких етапів, що забезпечить належне оцінювання цільового використання грошових коштів задля ефективного управління бюджетною установою.

Метою роботи є визначення особливостей методики аналізу грошових потоків бюджетної установи для повного оцінювання ефективності використання грошових коштів та прийняття оптимальних управлінських рішень керівництвом.

Результати дослідження. Відповідно до Бюджетного кодексу України бюджетні установи – це органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок державного чи місцевого бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими [3]. Діяльність бюджетної установи – це сукупність дій системи управління бюджетної установи, спрямованих на використання економічних ресурсів для досягнення соціально-економічних цілей, визначених суспільством.

Серед активів бюджетних установ слід виділити грошові кошти, наявність яких забезпечує досягнення бюджетною установою своїх цілей і виконання завдань. Грошові кошти вважаються найбільш ліквідними активами. Вони є початковим і кінцевим пунктом облікового циклу (кругообігу господарських засобів). Якщо виключити наявні зобов'язання з платежів, за якими необхідна готівка, то грошові кошти є тим пунктом облікового циклу, де керівництво установи має найбільшу свободу вибору щодо розміщення та використання ресурсів.

Аналіз грошових потоків здійснюється в межах фінансового аналізу діяльності бюджетних установ. Методику аналізу грошових потоків доцільно організовувати за етапами, виконання яких забезпечить інформацію

для прийняття управлінських рішень щодо діяльності бюджетної установи. Етапи аналізу руху грошових коштів надають інформацію, що необхідна для складання прогнозів. Розрахунок грошового потоку може бути успішно використаний для оцінювання фінансової рівноваги установи, але основна користь цього типу розрахунків полягає у здатності чітко показувати різноманітність наявних витрат, використання коштів і відрахування сум, з одного боку, та доходів, джерел формування коштів і заліків сум, з іншого боку. Етапи здійснення аналізу грошових потоків бюджетної установи наведено на рис. 1.

Першим етапом є визначення мети та завдань аналізу грошових коштів. Метою аналізу грошових коштів є виявлення резервів ефективності використання грошових коштів у межах визначеної законодавством звітності бюджетної установи. Завдання аналізу грошових коштів полягають у загальному оцінюванні стану, структури та динаміки грошових потоків; порівняльному аналізі касових і фактичних видатків бюджетної установи; оцінюванні ліквідності та платоспроможності бюджетної установи; оцінюванні показників функціональної діяльності бюджетних установ задля пошуку резервів покращення їх діяльності.

Другим етапом є вибір методів і прийомів проведення аналізу. Методи фінансового аналізу бюджетної установи включають комплекс науково-методичних інструментів для дослідження її фінансового стану. Розрізняють неформалізовані та формалізовані методи, які слід застосовувати під час здійснення аналізу грошових потоків бюджетної установи. Неформалізовані методи аналізу базуються на описі аналітичних процедур на логічному рівні. При цьому аналітичні взаємозв'язки та залежності не використовуються. До формалізованих методів фінансового аналізу належать ті, в основі яких лежать чітко визначені аналітичні залежності.

До основних прийомів аналізу, які дадуть змогу найбільш повно провести оцінювання наявності та руху грошових коштів, слід віднести такі:

- горизонтальний аналіз, тобто порівняння показників з попереднім періодом, що дасть змогу виявити відхилення, їх причини та надати рекомендації щодо їх коригування (наприклад, зміна залишку грошових коштів на поточному рахунку у звітному періоді);
- вертикальний (структурний) аналіз, тобто визначення структури показників, що дасть змогу встановити найбільш суттєві складові частини аналізованого показника

(наприклад, питома вага грошових коштів у загальній сумі оборотних активів та активів бюджетної установи загалом);

- порівняльний аналіз, тобто оцінювання показників порівняно з показниками аналогічних установ;

- трендовий аналіз, тобто порівняння показників з низкою попередніх періодів та визначення основної тенденції показників (цей прийом дає змогу здійснити прогноз діяльності бюджетної установи);

- коефіцієнтний аналіз, тобто розрахунок визначених коефіцієнтів, які характеризують зв'язки між окремими показниками.

Застосування прийомів дасть можливість оцінити використання грошових коштів бюджетною установою та скласти інформаційний базис для управлінських рішень.

Третім етапом є визначення джерел аналізу та збирання інформації для здійснення аналізу грошових коштів. Джерелами аналізу грошових потоків є первинні документи бухгалтерського обліку (прибуткові та видаткові касові ордери, платіжні доручення, платіжні вимоги-доручення, розрахункові чеки, рахунки-фактури, касові та товарні чеки тощо), облікові реєстри та фінансова й бюджетна звітність.

До фінансових звітів, які є джерелом аналізу грошових потоків, слід віднести Баланс та Звіт про рух грошових коштів. Баланс (ф. № 1-дс) як звіт про фінансовий стан відображає активи, зобов'язання та власний капітал суб'єкта державного сектору та/або бюджету на початок року та кінець звітного періоду на підставі звірених даних бухгалтерського обліку [2].

Звіт про рух грошових коштів (ф. № 3-дс) відображає рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності [2].

Іноді для надання ґрунтовних висновків щодо ефективності використання грошових коштів бюджетної установи використовують інформацію Звіту про фінансові результати (ф. № 2-дс), у якому відображаються операції зі збільшення або зменшення доходів та/або витрат суб'єкта державного сектору та бюджету (зокрема, частка інвестора в результатах діяльності об'єкта інвестування) за звітний період [2].

Фінансові звіти відображають фінансово-майновий стан та результати діяльності бюджетної установи. Бюджетна звітність характеризує стан та виконання бюджетної установи за звітний період. Відповідно, фінансова та бюджетна звітність містить інформацію

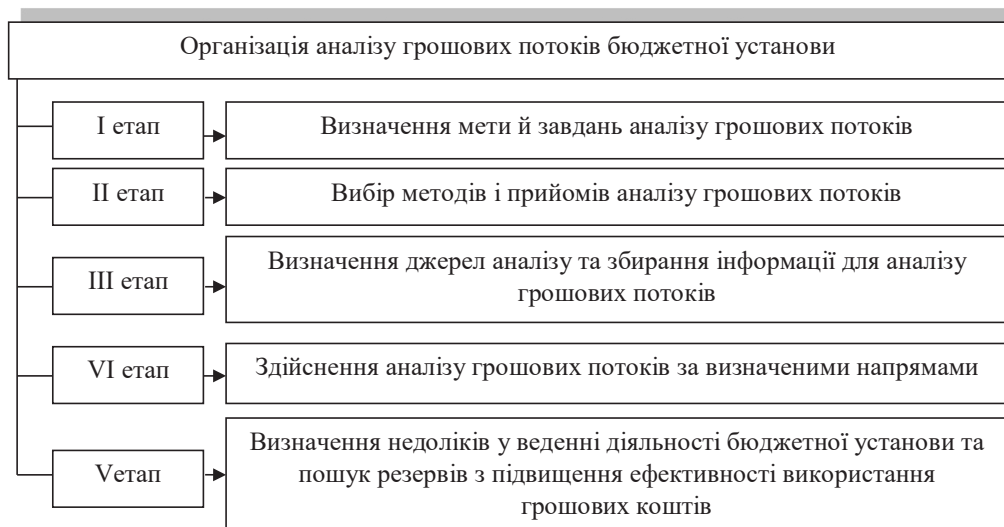

Рис. 1. Етапи здійснення аналізу грошових потоків бюджетної установи

про результати розподілу коштів та майна держави уповноваженими на це суб'єктами. Фінансова звітність для бюджетних установ не забезпечує повну інформаційну картину щодо аналізу грошових коштів, оскільки для бюджетних установ, як зазначалося, метою є не досягнення фінансової результативності, а належне виконання визначених функцій у межах кошторису та дотримання цільового призначення наданих коштів. Здійснення такого оцінювання забезпечує саме бюджетна звітність.

Четвертим етапом є здійснення аналізу грошових коштів за такими напрямками:

- 1) загальний аналіз грошових коштів (динаміка та питома вага у складі активів, зокрема оборотних активів);
- 2) аналіз складу, структури й динаміки грошових коштів у розрізі видів діяльності;
- 3) аналіз грошових коштів за джерелами їх надходження за даними бюджетної звітності;
- 4) аналіз фінансових коефіцієнтів, які характеризують ефективність використання грошових коштів бюджетної установи.

Розкриємо основні аспекти визначених напрямів аналізу грошових коштів. Так, перший напрям, тобто загальний аналіз грошових коштів, передбачає визначення їх наявності, динаміки та питомої ваги у складі активів, зокрема оборотних активів, за даними Балансу бюджетної установи.

Другий напрям аналізу грошових коштів передбачає аналіз складу, структури й динаміки їх надходження та витрат у розрізі видів діяльності на підставі Звіту про рух грошових коштів. Рух грошових коштів, відповідно до цього фінансового звіту, можна проаналізувати за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю. При цьому оцінювання грошових коштів у результаті операційної діяльності слід здійснювати у розрізі обмінних та необмінних операцій. Надходження від обмінних операцій включають бюджетні асигнування, надходження від надання послуг (виконаних робіт), надходження від продажу активів та інші надходження; надходження від необмінних операцій включають податкові та неподаткові надходження, трансферти тощо. Відповідно, аналіз витрат грошових коштів за обмінними операціями передбачає оцінювання витрат на виконання бюджетних програм, витрати на виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт), витрати з продажу активів тощо, а витрати

за необмінними операціями включають трансферти та інші витрати.

Третій напрям аналізу грошових коштів враховує специфіку діяльності бюджетних установ, що уможливило здійснення аналізу грошових коштів за джерелами їх надходження, а саме:

- фінансування із загального фонду бюджету;
- власні надходження установи (кошти, отримані як плата за послуги, зокрема згідно з функціональними повноваженнями; від господарської та/або виробничої діяльності; за оренду майна бюджетної установи; кошти від реалізації майна; інші власні надходження, зокрема гранти та дарунки, отримані бюджетними установами; кошти, що отримують бюджетні установи на виконання окремих доручень).

Такий аналіз передбачає використання таких форм бюджетної звітності, як Звіт про надходження і використання коштів загального фонду (ф. № 2-д, № 2-м), Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги (№ 4-1д, № 4-1м), Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень (№ 4-2д, № 4-2д), Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (№ 4-3д, № 4-3м), Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (кредити (позики) від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій) (№ 4-3д.1, № 4-3м.1).

Четвертий напрям передбачає розрахунок фінансових коефіцієнтів, які характеризують ефективність використання грошових коштів (табл. 1).

П'ятим етапом є визначення недоліків у веденні діяльності бюджетної установи та пошук резервів з підвищення ефективності використання грошових коштів.

Під час розрахунку коефіцієнтів ліквідності для визначення поточних зобов'язань слід використовувати дані аналітичного обліку поточних забезпечень, оскільки в Балансі зазначена їх загальна сума (поточних та довгострокових).

Висновки. Запропонована методика аналізу грошових потоків, що конкретизована за етапами його здійснення, забезпечить чітку організацію аналітичних процесів у бюджетній установі. Це дасть змогу визначити ефективність використання грошових коштів та перспективи діяльності бюджетної установи.

Таблиця 1

Показники ефективності використання грошових коштів

Коефіцієнт	Розрахунок
1. Коефіцієнт загальної ліквідності	Оборотні активи (р. 1050 + 1060 + 1090 + 1120 + 1125 + 1130 + 1135 + 1140 + 1145 + 1150 + 1155 + 1160 + 1170 + 1175 + 1180) / Поточні зобов'язання (р. 1530 + 1540 + 1545 + 1550 + 1555 + 1560 + 1565 + 1570 + 1575)
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	Поточна дебіторська заборгованість та грошові кошти (р. 1120 + 1125 + 1130 + 1135 + 1140 + 1145 + 1150 + 1155 + 1160 + 1170 + 1180) / Поточні зобов'язання (р. 1530 + 1540 + 1545 + 1550 + 1555 + 1560 + 1565 + 1570 + 1575)
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Грошові кошти (р. 1155 + 1160 + 1170 + 1180) / Поточні зобов'язання (р. 1530 + 1540 + 1545 + 1550 + 1555 + 1560 + 1565 + 1570 + 1575)
4. Оборотність грошових коштів	Фінансування для виконання бюджетною установою визначених функцій відповідно до бюджетних призначень / Середні залишки грошових коштів та дебіторської заборгованості
5. Мінімально необхідна сума грошових коштів	Касові видатки установи / Оборотність грошових коштів

Список використаних джерел:

1. Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року, схвалено Розпорядженням КМУ від 20 червня 2018 р. № 437-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2018> (дата звернення: 27.12.2019).
2. НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» (Форми № 1-дс, 2-дс, 3-дс, 4-дс), затв. Наказом МФУ від 28 грудня 2009 р. № 1541. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11> (дата звернення: 27.12.2019).

3. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI, зі змінами та доповненнями. URL: www.zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 15.01.2020).
4. Болюх М., Заросило А. Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2008. 344 с.
5. Левицька С. Облік та аналіз діяльності бюджетних установ : монографія. Рівне, 2004. 233 с.
6. Кемарська Л. Особливості аналізу фінансової звітності суб'єктів державного сектору. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 768–774.
7. Назарова К., Кумченко Т. Аналіз діяльності бюджетних установ : навчальний посібник. Київ : КНТЕУ, 2006. 208 с.
8. Череди́ченко Т. Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ (на прикладі державних медичних установ м. Києва) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.06.04 ; КНЕУ. Київ, 2003. 18 с.

References:

1. Stratehiiia modernizatsii systemy bukhhalterskoho obliku ta finansovoi zvitnosti v derzhavnomu sektori na period do 2025 roku skhvaleno rozporiadzhenniam KМУ vid 20 chervnia 2018 r. № 437-r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2018> (accessed: 27 December 2019).
2. NP(S)BODS 101 "Podannia finansovoi zvitnosti" (Formy №1-ds, 2-ds, 3-ds, 4-ds), zatv. nakazom MFU №1541 vid 28.12.2009 r. Available at: <https://http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11> (accessed: 27 December 2019).
3. Biudzhetnyi kodeks Ukrainy vid 08.07.2010 № 2456-VI, zi zminamy ta dopovnenniamy. Available at: www.zakon.rada.gov.ua (accessed: 15 January 2020).
4. Boliukh M., Zarosylo A. (2008) *Analiz finansovo-hospodarskoi diialnosti biudzhetnykh ustanov* [Analysis of financial and economic activities of budgetary institutions]. Kiev : KNEU. (in Ukrainian)
5. Kemarsjka L. (2017) *Osobylyvosti analizu finansovoi zvitnosti sub'iektiv derzhavnogho sektoru* [Features of analysis of financial statements of public sector entities]. *Economy and society*, no. 8, pp. 768–774.
6. Levytska S. (2004) *Oblik ta analiz diialnosti biudzhetnykh ustanov* [Accounting and analysis of activity of budgetary institutions]. Rivne. (in Ukrainian)
7. Nazarova K., Kumchenko T. (2006) *Analiz diialnosti biudzhetnykh ustanov* [Analysis of the activities of budgetary institutions]. Kiev : KNTEU. (in Ukrainian)
8. Cherednychenko T. (2003) *Analiz finansovo-hospodarskoi diialnosti biudzhetnykh ustanov (na prykladi derzhavnykh medychnykh ustanov m. Kyieva)* [Analysis of financial and economic activity of budgetary institutions (on the example of public medical institutions in Kyiv)] (PhD Thesis). Kiev. KNEU.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ АНАЛИЗА ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ БЮДЖЕТНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ

Аннотация. В статье раскрыта необходимость четкой организации анализа денежных потоков бюджетных учреждений. Предложены этапы анализа денежных потоков, которые обеспечат объективное оценивание состояния и целесообразности использования денежных средств. Определены цель и задания анализа денежных потоков. В рамках этапов определены методы и приемы экономического анализа, которые целесообразно использовать для анализа денежных средств бюджетного учреждения. Указаны источники анализа денежных потоков, включающие первичные документы, учетные регистры, а также бюджетную и финансовую отчетность. Определены направления анализа, использование которых обеспечивает оценивание наличия, движения и эффективности использования денежных средств бюджетного учреждения. Кроме традиционного анализа, предложено использовать коэффициенты финансового анализа, адаптированные к особенностям деятельности бюджетных учреждений.

Ключевые слова: денежные потоки, денежные средства, методы анализа, направления анализа, источники анализа, экономический анализ.

FEATURES OF ORGANIZATION OF ANALYSIS OF CASH FLOWS OF THE BUDGETARY OFFICE

Summary. The purpose of the article is to determine the peculiarities of the methodology of analysis of cash flows of a budgetary institution in order to fully evaluate the effectiveness of its use of funds and to make the right management decisions. The necessity of a clear organization of the analysis of cash flows of budgetary institutions is revealed. The stages of cash flow analysis are offered, which will provide an objective assessment of the condition and expediency of using the funds. The purpose and tasks of the cash flow analysis are determined. The purpose of the cash analysis is to identify reserves for the effectiveness of the use of funds within the limits set by the legislation of the budgetary institution. The tasks of cash analysis include an overall assessment of the status, structure and dynamics of cash flows; comparative analysis of cash and actual expenditures of a budgetary institution; assessment of the liquidity and solvency of the budgetary institution; evaluation of the performance indicators of budgetary institutions in order to find reserves for improving their activities. Within the stages are defined methods and techniques of economic analysis, which is appropriate to use for the analysis of cash budgetary institution. The sources of analysis of cash flows, including primary documents, accounting records, as well as budget and financial statements, are indicated. The main forms of financial reporting include the Balance Sheet and the Statement of Cash Flows. Areas of analysis, the use of which provides an assessment of the availability, movement and efficiency of use of funds of a budgetary institution. These areas include: 1) a general analysis of cash (dynamics and share of assets and, in particular, current assets); 2) analysis of the composition, structure and dynamics of cash by activity; 3) analysis of cash by sources of their receipt according to the budget statements; 4) analysis of the financial ratios that characterize the budget institution's cash. The use of financial analysis ratios adapted to the peculiarities of the activities of budgetary institutions is proposed.

Key words: cash flows, cash, methods of analysis, lines of analysis, sources of analysis, economic analysis.